Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Vastine; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ydinenergialain sekä rikoslain 34 luvun 6 § :n muuttamisesta

HE 72/2026 vp

Terminologia

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunnon lopussa nostetaan esiin tuonnin, tuomisen ja siirtämisen termeihin liittyviä kysymyksiä.

Vastine:

- Rikoslain 34 luvun 6 § :ään ehdotetussa 4 momentissa ei rajattaisi sitä, mistä ydinräjähteen tuominen Suomeen tapahtuu, joten momentti lähtökohtaisesti kattaisi kaikkialta tapahtuvan ydinräjähteen tuomisen Suomeen.
- Koska 4 momentti koskisi poikkeuksia 1 momentissa tarkoitetuista teoista, huomioon on otettu 1 momentin sellaiset tekotavat, jotka ovat merkityksellisiä tässä yhteydessä.
- Pykälän 1 momentin tekotapoihin ei kuulu ydinräjähteen siirtäminen. Merkitystä tässä yhteydessä ei ole sillä, että joissakin muissa rikoslain pykälissä säädetään rangaistavaksi siirtäminen.
- TEM:n lausunnosta ei ilmene, että ehdotettuun nimenomaan ydinräjähteitä koskevaan 4 momenttiin liittyisi ongelmia suhteessa lausunnon kyseisessä kohdassa esiin nostettuun muuhun sääntelyyn.

Ehdotetun säännöksen sanamuoto

Syyttäjälaitoksen lausunnossa rikoslain 34 luvun 6 § :ään ehdotetun 4 momentin muotoilua pidetään rikosvastuun ulottuvuuden selkeyden kannalta ongelmallisena.

Vastine:

- Tunnusmerkistötekijöiden ilmaiseminen pelkistetyssä muodossa ei tarkoita sitä, että rikosoikeudellinen säännös ei täyttäisi ainakin rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vähimmäisvaatimuksia.
- Rikosoikeudellisen säännöksen liiallinen yksityiskohtaisuus ja tunnusmerkistöä määrittävien tekijöiden runsaslukuisuus voi pikemminkin joissakin tapauksissa haitata laillisuusperiaatteen toteutumista.
- Huomioon on myös otettava poikkeussäännöksen tulkintaohjeiden antaminen kattavasti ja asianmukaisesti perusteluissa, joita käytännön soveltajat tarkkaan katsovat. Niin tapahtuu varsinkin silloin, kun kysymys ei ole rutiiniluonteisesta massarikoksesta.
- Esimerkiksi perusteluissa kuvatun päätöksentekomenettelyn monitahoisuus- ja ulotteisuus ei ole peruste pitää itse säännöstä epätäsmällisenä, jos päätöksentekomenettelyn olennaiset piirteet kuitenkin ilmenevät perusteluista. Vastaava koskee myös muita ehdotetun säännöksen tunnusmerkistötekijöitä.
- On aihetta kiinnittää huomiota myös Helsingin käräjäoikeuden lausuntoon, joka on käytännön soveltajia edustavan tahon laatima ja jossa katsotaan, että ehdotettu säännös täyttää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat täsmällisyydelle ja ennakoitavuudelle asetetut vähimmäisvaatimukset.

Lupa-, ilmoitus- ja valvontamenettely

Syyttäjälaitoksen lausunnossa katsotaan, että ehdotetun poikkeussäännöksen soveltamisen haasteellisuutta lisää se, että esityksessä ei säädettäisi ennakollisesta lupa-, ilmoitus- tai valvontamenettelystä.

Vastine:

- Kansainväliseen tapaoikeuteen perustuva joukkojen immuniteetti rajoittaa valtion viranomaisten mahdollisuutta asettaa kansallisesti kyseenalaiseksi toisen valtion tai niiden viranomaisten tekemän valtiovallan harjoittamiseen liittyvän toimen pätevyys tai laillisuus.
- Laissa edellytettyjä ilmoitusvelvollisuuksia, lupia ja hyväksyntöjä ei voida edellyttää Yhdysvalloilta eikä Yhdysvaltojen toimintaa valvoa suomalaisten viranomaisten toimesta.
- Toisten valtioiden, mukaan lukien Naton jäsenvaltioiden, joukkojen saapuminen Suomen alueelle perustuu aina Suomen nimenomaiseen pyyntöön tai suostumukseen.
- Puolustusyhteistyösopimuksen mukaisessa konsultaatiossa Suomi voisi ilmoittaa joko yleisesti tai yksittäistapauksessa, että tietyntyyppinen toiminta ei ole hyväksyttävissä. Yhdysvaltojen joukkojen tulisi toimia toimia Suomen kannan mukaisesti.
- Konsultaation lisäksi merkityksellisiä ovat puolustusyhteistyösopimuksen 4 ja 11 artiklassa olevat viittaukset yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyihin.
- Ennakollisesta lupa-, ilmoitus- tai valvontamenettelystä ei voida eikä ole tarpeen säätää erikseen.

Ehdotettujen poikkeusedellytysten selkeys (1)

Professori Melander on nostanut esiin kysymyksen siitä, voitaisiinko rikoslain 34 luvun 6 § :ään ehdotettua 4 momenttia täsmentää viittaamalla puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 § :ään tai joihinkin sen pykälän kohtiin.

Professori Melander on myös todennut olevan jossain määrin epäselvää, mitä rikoslain 34 luvun 6 § :ään ehdotetun 4 momentin ensimmäisessä poikkeusedellytyksessä tarkoitetaan puolustusyhteistyöllä, jos sillä viitataan Pohjois-Atlantin liiton yhteiseen puolustusyhteistyöhön.

Vastine:

- Laki puolustusvoimista (551/2007) on hallituksen esityksessä kuvatulla tavalla osin pohjana kahdelle ensimmäiselle ehdotetulle poikkeusedellytykselle: 1) Suomen sotilaallinen puolustaminen, jota toteutetaan osana Pohjois-Atlantin liiton yhteistä puolustusta tai puolustusyhteistyötä; ja 2) Pohjois-Atlantin liiton yhteinen puolustus.
- Ensimmäisen poikkeusedellytyksen osalta ”puolustusyhteistyöllä” ei viitata Naton piirissä tehtävään puolustusyhteistyöhön, vaan kyse on Suomen sotilaallisesta puolustamisesta, jota toteutetaan osana kahden- ja monenvälistä puolustusyhteistyötä.
- Puolustusvoimista annetun lain 2 § :ssä ei säädetä nimenomaisesti nyt ehdotetun poikkeusperusteen mukaisesta tilanteesta ”Suomen sotilaallinen puolustaminen, jota toteutetaan osana Pohjois-Atlantin liiton yhteistä puolustusta tai puolustusyhteistyötä”. Nyt ehdotetun poikkeussäännöksen sekä puolustusvoimista annetun lain 2 § :n kirjoitustavat poikkeavat toisistaan siinä määrin, ettei pykälään ei tästä syystä olisi tarkoituksenmukaista viitata ensimmäisen poikkeusedellytyksen osalta. Tällainen viittaus tekisi poikkeussäännöksestä epäselvän.

Ehdotettujen poikkeusedellytysten selkeys (2)

- Vastaavasti toisen poikkeusedellytyksen, Pohjois-Atlantin liiton yhteisen puolustuksen, osalta viittaaminen puolustusvoimista annetun lain 2 § :ään ei olisi mahdollista, sillä kyseeseen voisi tulla tilanne, jossa kyse olisi toisen Naton jäsenvaltion puolustamisesta, jolloin Suomen alueen käyttäminen olisi tarpeellista, mutta jolloin ei kuitenkaan olisi kyse Suomen puolustamisesta.
- Kolmannella poikkeusedellytyksellä, puolustusyhteistyöllä, viitataan kahden- ja monenväliseen puolustusyhteistyöhön, jota tehdään myös muiden kuin Naton jäsenvaltioiden kanssa.
- Puolustusyhteistyötä koskien ei ole olemassa sellaista sääntelyä, johon olisi tarkoituksenmukaista viitata ehdotetussa poikkeussäännöksessä. Todettakoon myös, että termi ”puolustusyhteistyö” esiintyy jo voimassa olevassa lainsäädännössä (PVL 14 §). Puolustusyhteistyö ei siten terminä ole lainsäädännön kannalta uusi tai epäselvä, sillä sen merkityssisältöä on avattu myös nyt käsiteltävänä olevan esityksen perusteluissa.
- Edellä selostetuin perustein viittaus puolustusvoimista annetun lain 2 § :ään olisi harhaanjohtava eikä vastaisi ehdotetun sääntelyn tarkoitusta.

Ehdotettujen poikkeusedellytysten selkeys (3)

Professori Melander on todennut jäävän epäselväksi, onko yleiselle ja soveltamisalaltaan jossain määrin jäsentymättömälle puolustusyhteistyötä koskevalle poikkeusperusteelle aitoa tarvetta. Poikkeusedellytyksen soveltamisalaa olisi professori Melanderin mukaan rajattava esimerkiksi Suomen sotilaallisen puolustamisen kannalta välttämättömään puolustusyhteistyöhön.

Vastine:

- Toimintaympäristön ennakoimattomuus edellyttää varautumista erilaisiin kehityskulkuihin ja kykyä toimia joustavasti paitsi osana liittokuntaa niin myös tarvittaessa erilaisissa puolustusyhteistyön kahden- ja monenvälisissä kokoonpanoissa. Pohjois-Atlantin liiton yhteisellä puolustuksella ei ole aina kytköstä Suomen puolustamiseen. Puolustusyhteistyön merkitys voi korostua esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa on nopeampaa toimia kahden- tai monenvälisesti kuin liittokuntana.

- Puolustusyhteistyötä ei poikkeusedellytyksenä voida eikä ole tarkoituksenmukaista sitoa välttämättömyyteen tai määritellä muutenkaan tarkemmin edellä sanottu huomioiden. Tämä on ehdotetun sääntelyn kannalta hyvin keskeistä.

Päätöksenteko (1)

Professori Melander on myös katsonut, että poikkeussäännöksen piiriin kuuluva päätöksenteko- ja kannanmuodostusjärjestelmä muodostavat verraten vaikeaselkoisen ja monimutkaisen kokonaisuuden. Tämän voidaan katsoa yleisesti ottaen vastavan myös **valtakunnansyyttäjän** ja **professori Nuotion** lausunnoissa todettua. Professori Melander on lisäksi todennut, että ydinräjähteiden kiellosta poikkeamista koskevasta päätöksentekomenettelystä säätäminen olisi laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset paremmin täyttävä sääntelymalli.

Vastine:

- Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämän tarkkarajaisuuden vuoksi rikoslain 34 luvun 6 § :ään ehdotettavassa 4 momentissa on aihetta mainita teon tapahtuminen päätöksenteko- tai sopimusjärjestelmän mukaisesti. Tämä myös sulkee pois sen, että poikkeussäännös mahdollistaisi yksityishenkilöiden momentissa kuvatun toiminnan.

- Säännöstä ei kyetä tarkentamaan erilaiset päätöksenteko- ja sopimusjärjestelmät huomioon ottaen. Hallituksen esityksessä esitetyt kattavat ja asianmukaiset perustelut ovat ratkaisevassa asemassa.

- Poikkeussäännöksen alaan sisältyvä ydinräjähteen tuominen Suomeen taikka sen kuljettaminen, toimittaminen tai hallussapito Suomessa olisi aina osa laajempaa ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittista tilannetta ja asiakokonaisuutta. Kuhunkin tilanteeseen sovellettaisiin asiakokonaisuutensa perusteella asianmukaisinta kansallista päätöksenteko- ja kannanmuodostustapaa.

Päätöksenteko (2)

- Perustuslain 93 § :n 1 momentin mukaan Suomen ulkopolitiikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Suomen sotilaallista puolustamista, Natoa ja puolustusyhteistyötä koskevassa kannanmuodostuksessa keskeinen on tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan yhteisen kokouksen (TP-UTVA) rooli.
- Merkityksellisiä ovat myös PL 67 § (laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat ratkaistaan VN yleisistunnossa) ja PL 47 ja 97 § (eduskunnan tiedonsaantioikeus)
- Erillisestä, tapauskohtaisesta päätöksentekomenettelystä säätäminen ydinräjähteitä koskien olisi epätarkoituksenmukaista eikä vastaisi ehdotetun sääntelyn tavoitteisiin. Päätöksentekomenettelyn monitahoisuus- ja ulotteisuus ei myöskään ole peruste pitää itse ehdotettua säännöstä epätäsmällisenä, jos päätöksentekomenettelyn olennaiset piirteet kuitenkin ilmenevät perusteluista. Rikoslaki ei myöskään olisi oikea laki tällaisesta päätöksenteosta säätämiseen.
- Tilanteet, joissa mahdollinen päätös jouduttaisiin tekemään, voivat olla keskenään hyvin erilaisia ja moninaisia. Yhden mallin mukainen päätöksentekomekanismi ei olisi myöskään tarpeeksi joustava. Tästä syystä on välttämätöntä, että myös ydinräjähteitä koskien voidaan noudattaa jo voimassa olevia, perustuslakiin perustuvia päätöksentekomenettelyjä, jolloin myös ylin valtionjohto voi arvioida, mikä on asiakokonaisuutensa perusteella asianmukaisin kansallinen päätöksenteko- ja kannanmuodostustapa.

Päätöksenteko (3)

Professori Nuotio on nostanut esiin kysymyksen siitä, onko erottelulla oikeudelliseen ja poliittiseen perusteeseen merkitystä sen arviointiin, onko asiassa toimittu päätöksenteko- ja sopimusjärjestelmän mukaisesti.

Vastine:

- Vaikka kansallinen kannanmuodostus olisikin taustaltaan poliittista, on tämä kanta sitova ja viranomaisten ja muiden Suomen edustajien on toimittava sen mukaisesti.
- Kun ydinräjähteitä koskeva kanta on muodostettu tai ydinräjähteitä koskeva päätös on tehty asianmukaista päätöksenteko- ja kannanmuodostustapaa noudattaen, rikosvastuuta ei ehdotettujen poikkeusedellytysten mukaisissa tilanteissa syntyisi.

Professori Nuotion mukaan olisi lisäksi aiheellista harkita ehdotetun lisäehdon täsmentämistä: ”… niitä koskevan päätöksenteko- tai sopimusjärjestelmän mukaisesti siten kuin niistä on kansallisesti säädetty”.

Vastine:

- Päätöksentekojärjestelmällä tarkoitetaan lähinnä kansallista päätöksentekojärjestelmää, mutta Suomi osallistuu päätöksentekoon myös Natossa. Myös Natossa tehtäviin ydinpelotetta koskeviin päätöksiin tehdään kansallinen kannanmuodostus. Ehdotettu lisäehto ei sovi säännökseen päätöksenteon osalta.
- Suomi toimii joka tapauksessa kansallisen lainsäädäntönsä puitteissa, eikä siihen tarvitse erikseen viitata tai painottaa sitä esitetyssä poikkeussäännöksessä. Tällainen ehdotettu lisäys tekisi säännöksestä epäselvän eikä se myöskään vastaisi esityksen tavoitteita.

Soveltamisala ja rikosoikeudellinen toimivalta (1)

Professori Nuotio on nostanut esiin kysymyksen siitä, keitä henkilöitä tekijöinä rikoslain 34 luvun 6 § :ään ehdotettu 4 momentti koskee (ketkä henkilöt vapautuvat sen perusteella rikosoikeudellisesta vastuusta).

Professori Nuotio on nostanut esiin myös, että jos halutaan ajatella asiaa siltä kannalta, että kotimaisten toimijoiden rikosvastuu voisi toteutua, jollei säädettyjä menettelyitä noudateta, olisi aiheellista lisätä itse rikostunnusmerkistöön tekotapa, jossa rangaistavaksi säädettäisiin ydinaseen tuonnin ym. *salliminen*.

Vastine:

- Ehdotetussa poikkeussäännöksessä ei ole rajausta, jonka perusteella sitä sovellettaisiin ainoastaan toisen valtion joukkoihin. Ehdotettu poikkeussäännös koskisi siten sekä toisen valtion joukkoja näiden suorittaessaan tehtäviään että suomalaisia näiden toimiessa poikkeussäännöksessä todetulla tavalla. Suomalaisten osalta rajoitteena olisivat lisäksi ovat ydinräjähteitä koskevat kansainvälisten sopimukset, joihin Suomi on liittynyt. Sopimusten ja poikkeussäännöksen puitteissa toimittaessa rikosvastuuta ei syntyisi.
- Poikkeussäännöksen tarve koskee niin tilanteita, joissa on epäselvyyttä teon kuulumisesta ilman poikkeussäännöstä Suomen rikosoikeudelliseen lainkäyttövaltaan, kuin niitäkin tilanteita, joissa teko siihen kuuluu niin ulkomaalaisen kuin suomalaisen tekemänä, ja joissa teko ilman poikkeussäännöstä olisi rangaistava ydinräjähderikoksena.
- Tämän esityksen tarkastelun kohteena ei ole ollut se, minkä tekojen tulee olla ja mitä teot voivat olla rangaistavia rikoslain 34 luvun 6 § :n 1 momentin nojalla.
- ”Sallimista” koskisivat muutenkin samat perustelut kuin aiemmin uudesta päätöksentekomenettelystä säätämisestä selostettu.

Soveltamisala ja rikosoikeudellinen toimivalta (2)

Professori Nuotio on nostanut esiin tapauksen, jossa vieraan vallan sotavoimiin kuuluva alus liikkuu Suomen aluevesillä ja jossa Suomen rikosoikeudellinen lainkäyttövalta hänen näkemyksensä mukaan sulkeutuu ainakin eräissä tilanteissa pois.

Vastine:

- On epäselvää, missä tarkoituksessa professori Nuotio nostaa tämän asian esiin suhteessa rikoslain 34 luvun 6 § :ään ehdotettuun 4 momenttiin. Suomen lainkäyttövallan alaan kuulumaton toiminta on joka tapauksessa sellaista riippumatta siitä, säädetäänkö rikoslain 34 luvun 6 § :n 4 momentin poikkeussäännös vai ei. Professori Nuotion esiin nostama tapaus ei myöskään sulje pois ehdotettavan yleisluonteisen poikkeussäännöksen tarvetta sen koskiessa eri tavoin tehtyjä momentissa tarkoitettuja tekoja.

- Kyse on samantyyppisestä asiasta kuin edellisessä vastauskohdassa, joka koskee poikkeussäännöksen tekijäpiiriä sekä toisen valtion joukkojen vapautumista Suomen rikosoikeudellisesta lainkäyttövallasta.